

УДК 336.62

Манжура О. В.

Полтавський кооперативний технікум

ОБ'ЄДНАННЯ КООПЕРАТИВІВ: МІЖНАРОДНА, ЄВРОПЕЙСЬКА, НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКИ

Досліджено теоретичні питання сутності і розвитку кооперативного руху, змісту принципів кооперації. Систематизовано і надано характеристику складу об'єднань кооперативів та їх альянсів на міжнародному, європейському і національному рівнях. Проведено їх порівняльну оцінку і розроблено рекомендації для України.

Ключові слова: кооперативи, об'єднання, міжнародна, європейська, національна практика.

Постановка проблеми. Ключовим моментом розвитку кооперації наприкінці XIX і початку XX ст. було створення Міжнародного кооперативного альянсу (МКА), що ставив за мету поширення кооперативної ідеї, обмін кооперативним досвідом, налагодження ділових зв'язків між кооператорами різних країн. МКА, заснована у 1895 р. у Лондоні, – це міжнародна неурядова організація, яка об'єднує національні і регіональні союзи та федерації споживчих, сільськогосподарських, кредитних та інших кооперативів. 27-30 жовтня 1992 р. у роботі XXX конгресу МКА в Токіо взяла участь делегація України. На засіданні Виконкому МКА Укоопспілку було прийнято до МКА, який об'єднував на той час 194 національні і 9 міжнародних спілок із 82 країн, нараховуючи понад 660 млн індивідуальних членів. З 2012 р. Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка) – член Європейського співтовариства споживчих кооперативів (Eurocooper). У цьому контексті актуальним є узагальнення практики створення і функціонування кооперативних об'єднань світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом XX ст. світовий кооперативний рух активно розвивався, що виявилось у зростанні числа кооперативів та кількості їх членів; в укрупненні кооперативних організацій та концентрації кооперативних капіталів; збільшенні масштабів господарської діяльності кооперативів тощо [1, с. 223]. Конгрес Міжнародного кооперативного альянсу в 1995 р. затвердив «Декларацію кооперативних принципів», де сформульовані цінності та принципи, якими мають керуватися кооперативи у XXI столітті [2, с. 880]. Принципи кооперації – це основа взаємодії членів кооперативу, що забезпечує збереження їх статусу, як власників, це модель поведінки, алгоритм діяльності членів кооперативу та його виборчих органів [3]. Сутність і принципи кооперативного руху активно досліджуються зарубіжними і вітчизняними вченими. Зокрема, Артеменко І. А. робить акцент на роль кооперації в розвитку соціального партнерства у країнах Європейського Союзу та в Україні [4], Артеменко В. М. досліджує консолідацію кооперативного руху в Україні [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Утім, високо оцінюючи наукові добробки авторів, слід визнати, що недостатньо повно реалізується системний підхід до визначення форм кооперативних об'єднань на різних рівнях світової економіки та виявлення ієрархічних зв'язків між ними.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є формалізація системи кооперативних об'єднань наднаціонального і національного рівня, їх порівняння і розробка рекомендацій для України.

Виклад основного матеріалу. У нормативних документах МКА і Організації об'єднаних націй (ООН) вживається поняття «кооперативний рух» як юридичний термін, який використовується для характеристики [6]:

- соціально-економічного руху на окремих континентах (кооперативний рух Європи, Азії, Америки);

- національного кооперативного руху окремих країн (кооперативний рух в Україні, Росії) чи групи країн (кооперативний рух країн Східної Європи, країн Латинської Америки);

- кооперативного руху окремих соціальних груп (робітничий рух, кооперативний рух сільськогосподарських товаровиробників) тощо.

У широкому значенні кооперативний рух – це, по суті, сама кооперація у процесі її становлення в суспільстві, функціонуванні й розвитку. Специфічними його ознаками є: економічне підґрунтя, суспільна діяльність, що здійснюється з певною метою, соціальний аспект і характер діяльності кооперації. У цьому розумінні кооперативний рух є істотним елементом громадянського суспільства [7, с. 143]. Основними принципами кооперації є: взаємодопомога, демократія, взаємна відповідальність, справедливість, рівність, чесність, відкритість, солідарність, соціальна відповідальність і турбота про інших (рис. 1).

Взаємодопомога – це основний принцип людського співіснування, на якому ґрунтуються взаємовідносини кооперативу (як колективної організації) та його членів.

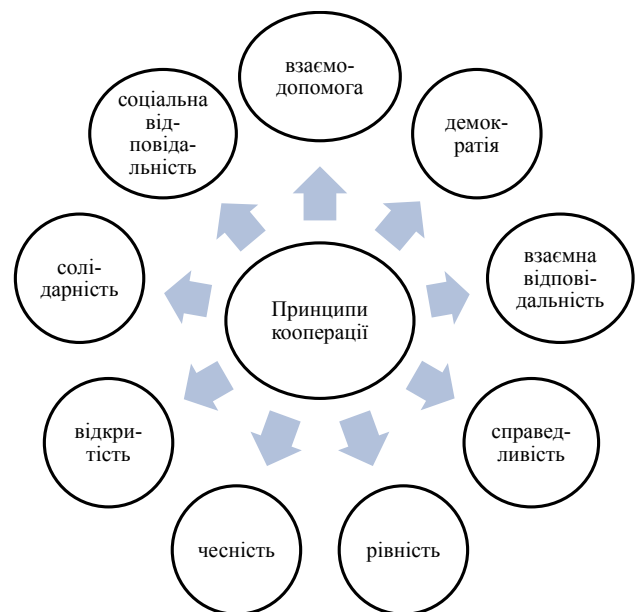

Рис. 1. Принципи кооперації

Джерело: побудовано за даними [8]

Демократія – це влада членів кооперативів і самоуправління, яке вони здійснюють через органи управління шляхом прийняття рішень по соціально-економічних питаннях діяльності кооперативу.

Взаємна відповідальність – кооператив має забезпечити задоволення потреб членів і реалізувати їх інтереси, а всі члени кооперативу мають нести відповідальність за спільні інтереси кооперативу і брати активну участь в його діяльності, сприяючи соціально-економічному розвитку кооперативу.

Справедливість – це дія кооперативів на благо своїх членів (а не заради капіталу власників, як у комерційних господарюючих суб'єктів), справедливий розподіл доходів і соціальних благ між членами та працівниками кооперативу.

Рівність – кожен член кооперативу має однакове (рівне) право на участь в органах управління і контролю за принципом «одна людина – один голос».

Чесність є головною моральною основою кооперативного підприємництва (довіра, гласність, виробництво продуктів і послуг високої якості тощо).

Відкритість – це такі відносини кооперативів зі своїми членами і суспільством, які забезпечували би довіру до діяльності кооперативної організації і спільну участь у вирішенні нагальних проблем.

Солідарність – це єдність інтересів членів окремих кооперативів будь-якого регіону, створення об'єднань кооперативів (спілок, асоціацій) починаючи від місцевого й закінчуючи міжнародним рівнем. Солідарність втілює такі цінності, як взаємодопомога і самодопомога, соціальна відповідальність і турбота про інших, тому можна з упевненістю говорити про те, що солідарність є універсальною кооперативною цінністю, яка розкриває філософію кооперативного руху.

Соціальна відповідальність і турбота про інших означає прагнення кооперації до підвищення рівня життя, покращення обслуговування своїх членів і всіх людей, що користуються послугами кооперації без шкоди для інших громадян суспільства. Турбота про всіх і про кожного окремо проявляється у прагненні зробити життя особистості багатшим не тільки в матеріальному, але і в духовному плані.

Кооперативний менталітет є вираженням соціальної місії кооперації, образом мислення кооператорів, що відображає їх духовність, моральність цілей тощо. Формування кооперативного менталітету сьогодення проходить у складних умовах глобалізації економіки, загострення конкуренції, урбанізації населення, поглиблення кризових явищ, великої диференціації доходів людей і зростаючого безробіття. Тому пріоритетною для кооперації є соціальна сфера: активне залучення до роботи молоді й жінок, створення нових робочих місць, допомога незможним верствам населення тощо.

Діяльність кооперативів реалізує принципи *соціального партнерства* як свідомих дій людей, основою яких є економічні та соціальні інтереси, спрямовані на те, щоб на основі добровільного об'єднання власних матеріальних, фінансових, трудових, інтелектуальних і інших ресурсів заради досягнення своєї мети вони могли домовитися між собою і шляхом спільними зусиллями досягти задоволення своїх економічних інтересів [9]. «Кооперативна ефективність» і «кооперативна результативність» ґрунтується на тому, що у разі індивідуальної діяльності людей вони не можуть

досягти такої ефективності, якої можна досягти, об'єднуючи власні зусилля з метою задоволення спільного і водночас свого особистого інтересу.

МКА має секторальні організації: Міжнародну кооперативну сільськогосподарську організацію (ІСАО) і кооперативну банківську асоціацію (ІСВА), Міжнародні асоціації кооперативів взаємного страхування (ІСМІФ) і туризму (ІАТ), Світові споживчі кооперативи (ССВ), Міжнародні організації: рибальських кооперативів (ІFCO), кооперативів охорони здоров'я (ІНСО), житлових кооперативів (ІСА Housing), промислових, містечьких і сервісних виробничих кооперативів (СІСОРА). Перелічені вище організації охоплюють всі сфери життєдіяльності людини, мають потужні Internet-сайти, які роблять прозорою їх діяльність і висвітлюють інформацію, корисну для членів. Піонерами є міжнародні кооперативні асоціації фінансово-кредитної сфери (ІСВА і ІСМІФ), створені у 1922 р., а також світові споживчі кооперативи (1932 р.). Найбільш молодими є міжнародні організації сервісних кооперативів (СІСОРА) і туризму (ІАТ), створені у кінці 90-их років минулого століття [10; 11].

Об'єднання кооперативів відбувається не лише на світовому рівні, але і на рівні окремих груп країн. У листопаді 2006 р. було утворено кооперативне об'єднання «Кооперативи Європи» (КЕ), до якого увійшли організаційно інтегровані на європейському рівні: Європейська спілка споживчих товариств (Еуросоор), Європейська конфедерація виробничих і соціальних кооперативів (СЕСОР), Європейська асоціація кооперативних банків (ЕАСВ), Європейський союз соціальних аптек (УЕПС), Європейська асоціація житлових кооперативів (ЕАНС) [12]. У 2007 р. до кооперативного об'єднання увійшла Європейська сільськогосподарська організація (Согеса), а у 2008 р. – Європейська асоціація взаємного страхування і страхових кооперативів (АМІСЕ).

Найбільший досвід роботи мають Еуросоор, створена у 1957 р., і УЕПС (1960 р.). Еуросоор – об'єднання національних спілок (союзів) споживчих кооперативів. Його членами є національні організації споживчих кооперативів 19 країн Європи та Ізраїлю. Представляє понад 4500 місцевих і регіональних кооперативів, членами яких є понад 30 млн. споживачів по всій Європі. Європейський союз соціальних аптек – це об'єднання кооперативів, які надають фармацевтичні послуги та вкладають кошти в бюджети служб охорони здоров'я. Включає в себе більше 6 тис. фармацевтів, 3 тис. аптек та 30 оптовиків кооперативної форми.

Кооперативний банківський сектор відіграє важливу роль у фінансово-економічній системі Європи і є досить потужним: має 56,0 млн членів і 850 тис. співробітників, опанувавши п'яту частину ринку. Кооперативні банки успішно конкурують з комерційними банками, маючи більшу стресостійкість, саме тому під час кризи 2008-2009 рр. вони відіграли ключову роль у відновленні економіки. Створена у 1970 р. Європейська асоціація кооперативних банків є провідним професійним об'єднанням лобювання в європейській банківській галузі, просуває і захищає спільні інтереси своїх 29 організацій-членів і кооперативних банків, забезпечує дотримання банківського і кооперативного законодавства тощо.

Європейська асоціація взаємного страхування і страхових кооперативів створена у результаті об'єднання двох організацій: Асоціації страхових

кооперативів і Асоціації взаємного страхування для забезпечення рівних умов для всіх страховиків в Європі, незалежно від їх правової форми. До асоціації входять більше половини страхових компаній в Європі, які акумулюють близько третини страхових премій.

Міжнародні і європейські кооперативні організації схожі між собою за галузевою спрямованістю і принципами діяльності, але є певні відмінності. Так, в Європі відсутня організація рибальських кооперативів, яка на міжнародному рівні була створена спочатку шляхом видалення (1966 р.), а потім повного відокремлення (1976 р.) від Міжнародної кооперативної сільськогосподарської організації, заснованої у 1951 р. Європейський союз соціальних аптек є певною альтернативою Міжнародної організації кооперативів охорони здоров'я.

У поточний час членами «Кооперативів Європи» є 83 організації з 33 європейських країн у багатьох секторах бізнесу, особливо, у сільському господарстві, банківській справі, соціально-житловому секторі, торгівлі, промисловості, послугах, охороні здоров'я. У кооперативне об'єднання входять 123 млн. індивідуальних членів і 160 тис. кооперативних підприємств, на яких створено 5,4 млн. робочих місць.

В Україні також відбувається організаційна інтеграція кооперативного руху для посилення можливостей кооперації щодо її правового та економічного захисту, розширення масштабів і створення нових міжкооперативних господарсько-організаційних форм, діяльність яких сприятиме зростанню економіки країни та поліпшенню життя членів кооперативів. У червні 2001 р. на установчих зборах уповноважених представників Центральної спілки споживачів товариств України (Укоопспілки), Національної спілки сільськогосподарських кооперативів (НССКУ) та Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ) було створено Національний кооперативний альянс (НКАУ) України. Але це утворення є дещо штучним, оскільки інформація, оприлюднена в мережі Інтернет, обмежується лише адресами і телефонами. До того ж адреса реєстрації НССК і НКАУ є однаковою.

Із засновників НКАУ реально працює Укоопспілка і НАКСУ. Національна асоціація кредитних спілок України створена 9 червня 1994 р. об'єднанням кредитних спілок з метою вирішення проблем, пов'язаних з розвитком кредитного руху в Україні, для поліпшення соціально-економічного стану всіх верств населення, як координаційна та уніфікована структура, що об'єднує кредитні спілки в життєздатний механізм [13]. Нині до складу НАКСУ входять 150 кредитних спілок зі всіх областей України та Автономної Республіки Крим. Вони об'єднують майже 500 тисяч громадян і мають в своїх активах близько 700 млн грн.

Установчі збори Всеукраїнської асоціації кредитних спілок відбулися за ініціативи 33 кредитних спілок 7 листопада 2003 р. З метою представництва, захисту інтересів своїх членів та обслуговування їх на регіональному рівні, починаючи з 2004 року, по всій Україні створюються регіональні об'єднання кредитних спілок – місцеві асоціації кредитних спілок (МАКС) [14].

У березні 2006 р., коли в Україні було створено 16 МАКСів, у них виникла потреба консолідувати свої зусилля для представлення та захисту інтересів кредитних спілок на національному рівні, що забезпечило б побудову системи знизу доверху. 25 листопада 2006 р. ІV позачергова Конферен-

ція ВАКС ухвалила рішення про трансформацію в асоціацію, відтоді система кредитної кооперації в Україні складається з трьох рівнів: кредитні спілки – місцеві асоціації – всеукраїнська асоціація. Також була прийнята нова редакція Статуту ВАКС і внутрішніх положень як асоціації для асоціацій.

З 2010 р. ВАКС, за рішенням членів асоціації, значно розширила напрямки своєї діяльності. Відтоді ВАКС працює за такими головними напрямками: захист та представництво професійних інтересів кредитних спілок-членів асоціації; законодавчі ініціативи, методична та інформаційно-просвітницька підтримка, утворення інфраструктури системи кредитних спілок; взаємоузгодження та координація роботи ВАКС і місцевих асоціацій кредитних спілок. Станом на початок 2012 р. ВАКС об'єднує 156 кредитних спілок України (близько 24% від загальної кількості кредитних спілок, які працюють на ринку), 23 МАКС, понад 599,6 тис. громадян (близько 40% від загальної кількості членів усіх кредитних спілок України). Члени ВАКС – це класичні кредитні спілки, які працюють на кооперативних засадах і в яких забезпечується верховенство інтересів їхніх членів.

Українська об'єднана кредитна спілка (УОКС) є правонаступником Львівської об'єднаної кредитної спілки, яка була створена в жовтні 2005 р. У березні 2010 р. Львівська об'єднана кредитна спілка була перейменована в Українську об'єднану кредитну спілку та змінила ознаку членства на членство у Всеукраїнській асоціації кредитних спілок.

Всеукраїнська громадська організація «Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України» зареєстрована 25.06.2009 р., скорочена назва Союзу українською мовою: ВГО «СУСОКУ». Метою Союзу є сприяння розвитку масового кооперативного руху в Україні, сприяння формуванню розгалуженої системи сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, задоволення та захист спільних інтересів своїх членів [15]. На сайті Союзу серед партнерів указано державну установу НАК «УкрАгроЛізинг», громадські організації «Всеукраїнський Комітет захисту рідної землі», Асоціація фермерів та приватних землевласників України (АФПЗУ), Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України (НАСДСУ). На жаль, посилання на сайти Укоопспілки і асоціацій кредитних спілок відсутні.

Асоціація фермерів та приватних землевласників України – незалежна самоврядна всеукраїнська громадська організація, яка захищає інтереси понад 43 тисяч фермерських та майже 4 млн. особистих селянських господарств. Це одна з перших громадських організацій, яка з'явилася на пострадянському просторі, коли стало зрозумілим, що для захисту інтересів селян необхідні такі структури, які відповідали б вимогам ринкової економіки, суспільно – політичним змінам, що відбулися в суспільстві [16].

11 березня 2003 р. відбулися Установчі збори зі створення Всеукраїнської громадської організації «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» (НАСДСУ) [17]. Система сільськогосподарського дорадництва і Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України було створено за підтримки міжнародних організацій ЄС і проектам міжнародної технічної допомоги USAID.

Висновки і пропозиції.

1. Міжнародні і європейські кооперативні організації схожі між собою за галузевою спрямованістю і принципами діяльності, тісно співпрацюють, а певні відмінності не носять принципового характеру. Найбільші їх сегменти представлені такими секторами бізнесу: сільське господарство, банківська справа, страхування, соціально-житловий сектор, торгівля, промисловість, послуги, охорона здоров'я тощо.

2. Міжнародні і європейські кооперативні організації та їх альянси функціонують злагоджено, ефективно, прозоро, мають потужні інформаційні Internet-сайти. Їх діяльність спрямована на просування і захист спільних інтересів своїх організацій-членів, забезпечення дотримання ними кооперативного законодавства тощо.

3. На зразок Міжнародного кооперативного альянсу і кооперативного об'єднання «Кооперативи Європи» в Україні у 2001 р. створено Національний кооперативний альянс, але його існування носить скоріше формальний характер. Із засновників альянсу реально працює Укоопспілка і Національна асоціація кредитних спі-

лок України. Потужну конкуренцію останній становить діяльність Всеукраїнської асоціації кредитних спілок України, створеної у 2006 р. Аграрний сектор економіки представлений реально діючими Союзом учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України, Асоціацією фермерів та приватних землевласників України, Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб України, які не входять до альянсу.

4. На відміну від міжнародної і європейської практики українські кооперативні об'єднання обмежені лише сферами споживчої, сільськогосподарської та кредитної кооперації. Причому їх розвиток недостатньо узгоджується і координується. Інтегрованою у міжнародний і Європейський кооперативний альянси залишається тільки Укоопспілка. Україна потребує створення реально діючого національного кооперативного альянсу, об'єднання його членів та їх активної інтеграції у міжнародні та європейські організації.

Перспективою подальших досліджень є розробка рекомендацій з розвитку житлових і сервісних кооперативів в Україні.

Список літератури:

1. Вісин В. В. Міжнародний кооперативний альянс і українська кооперація (ретроспективний аналіз) / В.В. Вісин // Вісник Львівської комерційної академії. – 2010. – Вип. 9. – С. 221-230.
2. Ткаченко А.В. Особливості імплементації міжнародних стандартів споживчої кооперації в Україні [Текст] / А. В. Ткаченко // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 878-883.
3. Тимченко Ю. В. Економічні організації кооперативного типу: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Ю. В. Тимченко // Українська кооперація. – 2010. – № 3. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/tymchenko.htm>.
4. Артеменко І. А. Роль кооперації в розвитку соціального партнерства у країнах Європейського Союзу та в Україні [Електронний ресурс] / І. А. Артеменко // Українська кооперація. – 2009. – № 2. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/>.
5. Артеменко В.М. Консолідація кооперативного руху в Україні (1991-2007 рр.) [Електронний ресурс] / В.М. Артеменко // Українська кооперація. – 2008. – № 1. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/>.
6. Петренко Ю.М. Кооперативний рух як основа розвитку громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Ю.М. Петренко // Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства соціальної політики України та НАН України. – Режим доступу : http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=239:2013-02-22-06-26-45&catid=29:2010-06-15-18-48-34&Itemid=35.
7. Онішко, Т. В. Споживча кооперація України в контексті міжнародного кооперативного руху: 20-ті рр. ХХ ст. [Текст] : монографія / Т. В. Онішко ; Вищ. навч. закл. Укоопспілки «Полтав. ун-т економіки і торгівлі» (ПУЕТ), Каф. педагогіки, культурології та історії. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 287 с.
8. Consumer Co-operatives: democracy-development-employment. Retrived from : http://www.eurocoop.org/dmdocuments/publication_report/Consumer Cooperatives08.pdf.
9. Задорожний Г.В. Про зміст і значення соціального партнерства для економіки України [Електронний ресурс] / В.Г. Перхун, Г.В. Задорожний // Українська кооперація. – 2008. – № 1. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/>.
10. Засідання Генеральної Асамблеї Міжнародного кооперативного Альянсу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2008-1/import.htm>.
11. Sectoral organisation of the International Co-operative Alliance. Retrived from : <http://ica.coop/en/ica-sectoral-organisations>.
12. Cooperatives Europe. Retrived from : <https://coopseurope.coop/>.
13. Національна асоціація кредитних спілок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrcu.kiev.ua/unascu/activities.htm>.
14. Засади діяльності Асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vaks.org.ua/?menu=History_Association.
15. Статут Всеукраїнської громадської організації «Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.coop-union.org.ua/wp-content/uploads/01-Статут-СУСОКУ.pdf>.
16. Асоціація фермерів та приватних землевласників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.farmer.co.ua/pages/aboutasots.php>.
17. Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України 10 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dorada.org.ua/>.

Манжура А. В.

Полтавский кооперативный техникум

ОБЪЕДИНЕНИЯ КООПЕРАТИВОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ, ЕВРОПЕЙСКАЯ, НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКИ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы сущности и развития кооперативного движения, содержания принципов кооперации. Систематизирована и дана характеристика составу объединений кооперативов и их альянсов на международном, европейском и национальном уровнях. Проведена их сравнительная оценка и разработаны рекомендации для Украины.

Ключевые слова: кооперативы, объединения, международная, европейская, национальная практика.

Manzhura O. V.

Poltava Cooperative College

COOPERATIVES ASSOCIATIONS: THE INTERNATIONAL, EUROPEAN, NATIONAL PRACTICES

Summary

The theoretical questions of the nature and development cooperative movement, the content of the cooperation principles are investigated. The groups of cooperatives and their alliances are systematized and are characterized at the international, european and national levels. It comparative evaluation is given and recommendations for Ukraine are developed.

Key words: cooperative, association, international, european, national practice.

УДК 330.111.62

Міночкіна О. М.

Національний університет державної податкової служби України

ТЕОРЕТИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена з'ясуванню питань, пов'язаних з методологією дослідження власності, виробленню теоретико-методологічного базису здійснення практичної діяльності з перетворення системи власності у сучасній перехідній українській економіці.

Ключові слова: власність, система, інститут власності, методологічні підходи, інституціональна система, реформування, трансформація.

Постановка проблеми. Однією з причин негативних соціально-економічних наслідків макроекономічної політики в Україні є масштабне реформування власності, в результаті чого сформувався така структура власності, яка є економічно неефективною, непрозорою, заплутаною, такою, що не відповідає критеріям соціальної справедливості. Оскільки відносинам власності відводиться ключова роль у системі соціально-економічних відносин, то саме процеси перетворення власності спричинили загострення існуючих проблем і виникнення нових протиріч у всіх сферах суспільного життя новоствореної країни. Система власності безпосередньо впливає на процеси формування в постсоціалістичних країнах соціальної ринкової економіки й основ інформаційного постекономічного суспільства, тому потребує глибокого дослідження внутрішньої логіки її трансформації та відповідних методів реформування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні тенденції розвитку власності як наукової основи практичних дій суспільства на шляху його розвитку розглянуті в працях українських і російських учених: Л. Абалкіна, Ю. Архангельського, В. Базилевича, А. Бойка, В. Ворони, А. Гальчинського, В. Жукова, В. Іноземцева, Р. Капелюшнікова, Г. Климка, Ю. Киндзерського, М. Колесова,

Р. Левіти, І. Лукінова, А. Мамалуя, С. Мочерного, В. Нестеренка, О. Ожерельєва, Я. Паппе, О. Пасхавера, М. Петракова, О. Радигіна, О. Радзівєвського, Г. Родіної, С. Степаненко, В. Тікіна, М. Файнгольда, М. Федоренка, Г. Черкасова, А. Чухна та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні досягнення вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі дослідження і розвитку власності у взаємозв'язку з формуванням соціально орієнтованої ринкової економіки, багато проблем залишаються невирішеними. Зокрема у сучасній економічній літературі вважається, що методологія дослідження власності є вже достатньо розробленою, проте дотепер спірними залишаються питання, пов'язані з визначенням сутності і характеристикою системи власності, практично не вивченою є діалектика філософсько-етичних, соціально-економічних та інституційних основ і чинників формування, розширеного відтворення різних форм, способів привласнення, які б становили основу соціальної і макроекономічної стабільності нації та ін. Наразі зростає потреба у дослідженні системи власності в умовах масштабних економічних і соціальних перетворень з урахуванням постіндустріальної спрямованості розвитку сучасного суспільства.